

İstanbul'un Tarihi Surları Zamana Direniyor

Doğu Roma İmparatorluğu zamanında, 5. asırda yapımına başlanan ve şehri saran İstanbul'un tarihi surları, tarihin izlerini günümüze taşımaya devam ederken zamana da direniyor. - 29.05.2019

İstanbul'un fethinin sembolleri arasında yer alan tarihi surlar, dünyanın en uzun tarihi eserleri arasında yer alıyor.

Kara tarafından 6 bin 600, Marmara tarafından 8 bin 500, Haliç tarafından 5 bin 420 metre olmak üzere yaklaşık 20 kilometre 520 metre uzunluğuyla yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çeken tarihi surlar, kara surları, hendek, dış sur ve iç sur olmak üzere 3 bölümden oluşuyor.

Surlara bitişik, günümüzde birçoğu yıkılmış, çatlamış durumda, çoğunluğu kare planlı ve 25 metre yüksekliğinde 96 burç bulunuyor.

Marmara ve Haliç surlarının önündeyse hendek ve dış sur bulunmuyor. Bu surların kalınlığı 5 metre, yüksekliği de 15 metreye kadar ulaşıyor. Bu surların Marmara tarafında 103, Haliç tarafında ise 94 burç yer alıyor.

İstanbul'un ilk surları

Şehrin en eski surları, İstanbul'un ilk kurulduğu yer olan bugünkü Topkapı Sarayı'nın bulunduğu tepeyi çevreliyordu. Topkapı Sarayı'nı çevreleyen yani "Sur-i Sultaniye" diye adlandırılan kara surları dışındaki sınırları kuşatıyordu.

İkinci sur inşasının sınırları ise bugünkü Yeni Cami civarından başlayıp, Çemberlitaş'tan geçerek güneye, Marmara Denizi'ne ulaşıyor, oradan da kıyıyı takip ederek Sarayburnu'nu kuşatıyordu.

Bu ikinci suru Roma İmparatoru Septimius Severus, MÖ 2. yüzyılın sonunda şehri yerle bir ettikten sonra yeniden inşa ettirdi.

Her sur yapıldığında şehri kuşatan, eski surların dışına doğru büyüyen ve gelişmekte olan bir İstanbul ortaya çıktı.

Üçüncü surlar ilk adıyla Roma daha sonraki tarihlerde Doğu Roma yani Bizans İmparatorluğu devrine ilk adımı atarken inşa edildi.

Roma İmparatorluğu'na İstanbul'u başkent yapan İmparator 1. Constantinus tarafından yaptırılan İstanbul'un üçüncü surları, Samatya Kapısı'ndan başlayarak Cerrahpaşa Esekapi mevkisinden, Aksaray-Topkapı yolu üzerinden Haliç'e doğru devam ederek, Sultanselim semtinden Cibali'ye inen surlardan oluşuyor.

Bugün Tarihi Yarımada'yı çevreleyen surların konumu ise İmparator 2. Theodosius tarafından miladi 439 yılında eski surların genişletilerek oluşturulmasından meydana geldi.

Surlar tarih boyunca iki kez aşılabildi

İstanbul'un uzun yıllar fethedilemeyen efsanevi bir şehir olmasının en büyük sebebi çevresini kuşatan bu surlar oldu.

2 bin yıla yakın bir süre boyunca İstanbul surları pek çok kez kuşatılmış olmasına rağmen yalnızca iki kez aşılabildi. 1204 yılında Latinler tarafından işgalinde ve 1453 yılında Osmanlıların fethinde bu durum gerçekleşebildi.

Tarihi surlar, yüzyılların şartları içerisinde sağlam bir şekilde inşa edilmesi, kara tarafından 4 kademeli bir düzen içinde olmasının yanında kıyılarında denize sıfır yükselen surları ile benzersiz bir savunma sistemine sahipti.

Kara surlarının önünde 20 metre genişlik ve 7,5 metre derinliğinde su dolu hendekler bulunuyordu. Bunların arkasında mızraklı askerlerin beklediği savunma mazgalları yer alıyordu. Savunma mazgalları geçildiği takdirde 5-7 metre yüksekliğindeki orta surlara geliniyordu. En arkada ise 12-13 metre yüksekliğinde asıl surlar bulunuyordu. Bu özelliği ile uzunluk bakımından önde olan Çin Seddi, İstanbul surları karşısında yetersiz bir savunma düzeneği olarak kalıyordu.

Sağlam surlara sahip olması nedeniyle İstanbul, Osmanlılar tarafından fethedilinceye kadar 29 kez kuşatıldı.

Edirnekapi ilgi bekliyor

Surlarla çevrenmesinden dolayı şehre giriş ve çıkışların yapılabildiği tek yerler olan kapılar, adeta şehrin can damarını oluşturuyor. Söz konusu surlarda 50 civarında kapı bulunuyor.

Topkapı Sarayı kapısından başlayarak Haliç'e, buradan Yedikule'ye ve tekrar Topkapı Sarayı'na dolanan duvarlar arasında, Topkapı, Edirnekapi, Çatladıkapi, Kumkapi, Yenikapi gibi günümüzde de kullanılan kapılar yer alıyor.

Osmanlı döneminde Eyüpsultan Türbesi'nde kılıç kuşanan padişahın giriş yapması nedeniyle Edirnekapi diğer kapılar arasında ön plana çıkıyor.

Kapının alınlığında ve kemerinde, o noktada yüzyıllar boyunca görev yapan Yeniçeri bölüklerinin sembollerinin yer aldığı, bugün ise Mihrimah Sultan Camisi'ne açılan Edirnekapi ve çevresi ilgi bekliyor.

“Çin Seddi'nden daha fonksiyonel daha estetik”

Şehir Vakfı Genel Sekreteri Süleyman Faruk Göncüoğlu, İstanbul'u 16 asırdır kuşatan tarihi surların önemini ve özelliğini AA muhabirine anlattı.

İstanbul'un tarihi surlarının, dünya medeniyet tarihi içinde önemli bir yere sahip olduğunu belirterek, “Maalesef biz daha hala bunu ciddi bir şekilde inceleyebilmiş ya da ortaya koyabilmiş değiliz.” dedi.

İstanbul surlarının klasik Ortaçağ surlarından en büyük farkının, aynı zamanda estetik kaygılarla inşa edilmesi olduğunu ifade eden Göncüoğlu, şunları kaydetti:

“İstanbul surları, askeri ve şehir mühendisliğinin muazzam bir işbirliği örneği olup estetik kaygılar da taşımaktadır. Kadim İstanbul surları, Çin Seddi'nden daha çok tarihi olayların ve şahısların merkezinde rol oynamış dünya medeniyet tarihi içerisinde önemli bir ayrıcalığı sahiptir.

Tarih içinde oynadığı roller, burada yaşanan tarihi olaylar, buranın inşasında rol oynayan devlet adamlarının tarihteki yeri ve İstanbul'u ele geçirmek için gelen kavimlerin, orduların yaşadığı savaflara sahne olması bakımından, Çin Seddi'nden daha fonksiyonel daha estetik ve tarihi misyonunun daha fazla olduğunu söylemek mümkün.”

Surların 5. yüzyılda son sınırlarını aldığı şeklinden sonra 8. yüzyıldan itibaren onarımlarının gerçekleştirildiğini anlatan Göncüoğlu, “Bunun sebebi nedir? İstanbul'un Persler, Bulgarlar, Avarlar, Peçenekler tarafından kuşatılması. Ayrıca 7. yüzyıl dönemi İstanbul'un Arap orduları tarafından sürekli kuşatıldığı ve surların tahrip edildiği bir dönem. O nedenle surlar, 8. yüzyılda ciddi bir onarım geçiriyor.” dedi.

“Surlar, fetihle farklı bir boyut kazandı”

İstanbul'un fethiyle beraber surların artık şehri koruyan ve bir şehir devletinin son nefesini verdiği yer olmaktan çıktığını aktaran Göncüoğlu, sözlerine şöyle devam etti:

“İstanbul'un fethiyle surlar farklı bir boyut kazanıyor. Şehre giriş ve çıkışlar, surlardan yapılıyor. Marmara surlarının giriş noktası Bahçekapı, yani bugün İTO'nun olduğu yer. Burası 24 saat açık olan ve denizden girişin kontrollü yapıldığı kapı. Edirnekapı, Topkapı, Silivrikapı, Yedikule Kapısı, İstanbul'un askeri, siyasi ve iktisadi noktasında çok önemli kapılar. İstanbul'un fetihden sonra surların şehri koruması önemini yitirmiş olsa bile şehrin nizamı ve asayişi noktasında sur kapıları önemli bir görev arz ediyor. İstanbul'un sur kapıları akşam namazı ile kapanıyor, sabah namazı ile açılıyor.”

“Tanıtımını yeteri kadar yapamadık”

Fatih Sultan Mehmet'in geliştirdiği tabya sistemi sayesinde bu güçlü surların aşılabildiğini belirten Göncüoğlu, sözlerini şöyle sürdürdü:

“Barut basıncıyla 5 topun aynı noktadan aynı hedefe atıldığı bir sistem bu tabya sistemi. Bu topların atılmasıyla ortaya çıkan patlama ve yukarıdan bir güllenin düşmesinin getirdiği korku en büyük etken. Yoksa kara surları aşmak gerçekten çok zor. Hem mimari bir estetiğe haiz hem de askeri olarak da sağlamlığa ve stratejiye sahip.

Dünya askeri mimarlık tarihi içinde hem estetik kaygı taşıyan hem de ciddi stratejik noktasından inşa tekniklerine kadar büyük önem arz eden bu surlarımızın tanıtımını yeteri kadar yapamadık ve koruyamadık. Sevindirici bir nokta var Marmara Surları'nın bir kısmı restorasyona tabi tutuldu.”

Yedikule'den başlayıp, Silivrikapı, Mevlanakapı, Topkapı, Belgradkapı ve Edirnekapı'nın

acilen restore edilmesi gerektiğini vurgulayan Göncüoğlu, “Çünkü İstanbul'un fethinden sonra bunlar, Osmanlı İstanbulunun sosyo iktisadi ve askeri olarak önemli rol oynayan kapıları. İstanbul'a gelecek tarım ürünlerinin giriş kapısı Silivrikapı. Topkapı, Rami Kışlası'ndaki askerlerin giriş noktası. Osmanlı tahtına geçen padişah deniz yolu ile Eyüpsultan Türbesi'ne geliyor, orada kılıç kuşanıyor. Kılıç kuşandıktan sonra padişah Edirnekapı'dan İstanbul'a giriyor. Edirnekapı ve Yedikule, tarihi Mesa Yolu'nun Avrupa'ya çıkış noktaları ve Avrupa'dan gelenlerin şehrin merkezine varış noktaları.” değerlendirmesinde bulundu.

Telefon: +90 (312) 473 84 23

E-Posta: mts@mevzuattakip.com.tr

Adres: Çetin Emeç Bulvarı Hürriyet Cad. No: 2/12 Çankaya ANKARA